

MAGYAR NÖVÉNYTANI LAPOK

SZERKESZTI ÉS KIADJA

KANITZ ÁGOST.

XII. ÉVF. 1888.

133. SZ.

MINDEN JOG FENNTARTATIK.

TARTALOM: Ada- ok a Veporhegység és a Fabova hegycsoport flórájának ismeretéhez RICHTER A. — Tudós társaságok. — Halálozások. — Kinevezések. — Habilitatiók. — Hirdetések.

ADATOK

A VEPORHEGYSÉG ÉS A FABOVA HEGYCSOPORT FLÓRÁJÁNAK ISMERETÉHEZ

RICHTER ALADÁR-tól

Rimaszombaton.

Következő soraimban Gömör két jeles hegrendszeré flórájának érdekében tett kutatásaimnak eredményét ohajtom előadni.

A Vepor hegység s a Fabova hegycsoport az ország orographiájában is kiváló helyet foglal el, így remélhetőleg én is hozzájárulhatok itt gyűjtött adataimmal azon ismeretek tökéletesbitéséhez, mely hazánk növényzetének ugy vízszintes, mint magasságbeli terjedési viszonyait magában foglalja.

Bars, Hont, Nógrád, Zólyom és Gömör vármegyéken át elterjedt Ostroski-Vepor hegrendszer 3—4000 lábnyi magasságban a három utóbbi megye határán húzódik el. Gömörhöz csak két tagja; a szorosabb értelemben vett Vepor hegység és a Fabova hegycsoport tartozik; geológiai képződésük nem felel meg a földrajzi határvonalaknak s ezt már NEILREICH (Ung. Aufz. 22.) is kiemeli. Nagyrészt krystályos kőzetekből, jegeces palákból s gneiszből képződve, helyenként áttörve gránittuskókkal; néhol, mint a Polyaná nyugati ágain trachyt az uralkodó.

1886 júl. elején rándultam Klenóéra azon célból, hogy az említett hegrendszer Vepor csoportját f. lkeressem. A Nyustyáról Klenóéra vezető úton, az Osztra és Szinyec között a *Potentilla argentea* L. var. *perincisa* BORB., *Asplenium septentrionale* L., *Lythrum Hyssopifolia* L., *Potentilla reptans* L. alig tűnik fel, legfeljebb szép lomberdei keltik fel érdeklődésünket, melyek Klenóc felé közeledve mindinkább elmaradoznak, miután Klenóc a Rima egyik hasonló nevű ágának szélesebb erdőtlen völgyelésében fekszik; e város környékén úgy, mint Gömör egyéb északi hegyein a lucfenyő (*Abies pectinata* DC.) az uralkodó, mely 2000 láb magasságig leereszkedve általában elterjedt. Az alacsonyabb hegyvidékek erdeit majdnem kizárólag a bikkfa képezi 1000—2500 l. magasságig; a lucfenyővel az *Abies excelsa* POIR. 3500 l.-ig is felhatol. A szelidebb éghajlathoz szokott *Quercus*ok itt csak törpe bokrok, melyek makkot alig érlelnek. A környék erdeit a fokozott vastermelés nagyon igénybe vette; sok és nagy a szénégetés miatt kivágott terület, melyeken ma már a szántóvas huzza meg évente barázdáit. „Szállásikok“-nak nevezett mezőgazdasági épületei, mint távol fehérlő pontok messziről magokra vonják figyelmünket, melyekből — mint azt Hunfalvy J. találóan megjegyzi — „egy jókora falu kitelnék.

A Vepor hegység egyik kiválóbb előhegyét az Osztra képezi (Ostra É. sz. 48° 38'; Ny h. 37° 35'; 1012 m.¹) Klenóctól nem messze. É.É.K.-re. Hegyoldalának vegetációjából a *Prunella alba* PALL., a vetésekben *Silene Gallica* L., *Rhinanthus maior* EHRH., a bükkerdő sűrűjében *Neottia Nidus-Avis* RICH., *Listera ovata* R.BR., nyílt berkeiben *Platanthera bifolia* RICH., *Gymnadenia conopsea* RBR., *Digitalis ambigua* MURR., *Campanula persicifolia* L., *Silene nutans* L., *Veronica latifolia* L., *Trifolium montanum* L., *Euphorbia amygdaloides* L., *Vincetoxicum vulgare* SCHULT., *Thesium Linophyllum* L., *Holcus lanatus* L., forrás vizeiben: *Veronica Beccabunga* L. említésre méltó. Az egyes granittömbökkel fedett, különben kopasz tetőn az elmaradhatatlan *Gnaphalium dioicum* L., *Hyppochoeris maculata* L., *Dianthus Carthusianorum* L.-en kívül csak *Crepis grandiflora* TAUSCH, *Hieracium boreale* FRIES virított.

Az Osztrától É.É.Ny.-ra eső Halubjenec (615 m.) sovány talaján még soványabb vetés tengődött; partszakadékain egy-egy *Dianthus deltoides* L., *Scleranthus annuus* L., *Gera-*

¹ A Bécsi katonai geograph. intézet által 1880—6-ban kiadott tábornoki térképek magasság-méreteit közlöm; m. = meter.

nium columbinum L. var. *maxima* WEIHE (sp.) szép példányai annál inkább meglepők.

A 848 m. magas Polana (Polaná) vegetációja kellesebb benyomást gyakorol — *Rubus discolor* WEIHE et NEES, *Viscaria vulgaris* RÖHL. — mely a Borován (868 m.) szép rózsáival élénksége tetőpontját éri: *Rosa incana* KIT., *R. umbelliflora* Sw., *R. Gizellae* var. *di-trichopoda* BORBÁS². Nyír-, mogoró- s gyertyán-ligetekben: *Epipactis latifolia* ALL., *Alchemilla vulgaris* L. var. *subsericea* KOCH, *Spiraea Aruncus* L., *Asperula odorata* L., *Aspidium Filix mas* Sw. *f.crenatum* MILDE, *Scrophularia nodosa* L., *Mercurialis perennis* L. (elvir.), *Lapsana communis* L., *Dentaria bulbifera* L. (elvir.), *Atropa Belladonna* L., egész Észak-Gömörben közönséges *Gymnadenia conopsea* R.Br., forrásai körül: *Epilobium montanum* L., *Stachys silvatica* L., a sziklák hasadékaiban a *Polypodium vulgare* L. *f. attenuatum* et *commune* MILDE alakjában nem ritka. Pred-Rasztocsnin hegymezőn hatalmas zápor lepett meg; e miatt innen mit sem jegyezhettem fel.

Az Oltárno (1040 m.) *Lycopodium clavatum* L. által befutott gypes tetején egyenként meredeznek fel hatalmas majd asztalhoz, hol oltárhoz hasonló kősziklái; a hajdankor jeges korszakának ez emlék-morénáiról a nép jellemzően s méltán nevezte el az egész hegyet.

Ribes Grossularia L. által körülvelt sziklatuskók tetején sűrű szőnyeget képez a *Vaccinium Myrtillus* L. s *V. Vitis-Idaea* L. nyílt helyeken, hol a nap állandó befolyása nem biztosít elegendő páramennyiséget, ott csak a *Gnaphalium dioicum* L. tenyész. *Campanula persicifolia* L., *Hieracium vulgatum* FRIES, *Hypochoeris maculata* L., *Veronica officinalis* L., *Senecio Fuchsii* GMEL., *Phyteuma spicatum* L., embermagasságú turbánliliomok (*Lilium Martagon* L.) teljes virágzásban. A védetlen sziklatáblákon vadul rohanó szél ellenében egyedül csak az *Umbilicaria pustulata* HOFFM. küzd a létért.

Az egész Klenóci hegykörnyék legkitünőbb pontja az 1351 m. átlagos magasságra emelkedő Vepor; kettős, keresztben álló sziklás gerincénél fogva a hegy egészben véve trapezoid alakú, mely úgy a Királyhegy látáskörén belül, mint Rimaszombat horizonján, társai közül tisztán kiválik. Mazurka kaszálóinak tövében a Veprianszki patak folydo-

² Rózsáimat dr. BORBÁS VINCE egyetemi m. tanár úr volt oly szíves kritikailag meghatározni s az új alakokat leírni, mit felemlíteni köszönetem nyilvánítása mellett kedves kötelességnek tartok.

gál; e körül tenyészik: a *Galium palustre* L., *Eriophorum angustifolium* ROTH, *Linum catharticum* L., *Myosotis palustris* WITH., *Stellaria uliginosa* MURR., *Chaerophyllum hirsutum* L., környező vadvizes rétein töméntelen *Veratrum Lobelianum* BERNH. (a *V. album* L. Gömörből még eddig nem ismeretes). A Vepor fenyvesekkel borított, néhol tisztásokkal váltakozó hegyoldalán: az *Epilobium montanum* L., *Arabis petrogena* A. KERN., *A. hirsuta* SCOP., *Veronica officinalis* L., *Platanthera bifolia* RICH., *Phyteuma spicatum* L., *Thalictrum aquilegifolium* L., *Hypericum quadrangulum* L., *Erigeron acre* L., *Listera ovata* R. BR., DK. oldalának felső felében eredő forrásaiban: *Epilobium palustre* L., *Caltha alpestris* SCH. K. et N.?

Elérve keresztbe futó hegygerincét, alattunk Gömör, Zólyom és Liptó vármegyék domború térképszerűen terültek el. Meredek és hatalmas sziklákból álló hegykarja (1308 — 1341 m.) nagyrészen fenyvesekkel van borítva. Keleti csúcsa néhány bokron kívül csaknem teljesen kopasz; függélyesen ereszkedő hatalmas sziklafalai a fenyvesek komor zöldjébe merülnek. Florája bár kevés, de válogatott fajok által van képviselve: *Doronicum austriacum* JACQ., *Asperula galioides* MB., *Saxifraga aizoon* JACQ., *Cotoneaster integerrima* MEDICUS, *Alyssum saxatile* L., *Viola saxatilis* SCHMIDT, *Polypodium vulgare* L. f. *attenuatum* et *rotundatum* MILDE, *Astrantia maior* L., *Adenostyles Kernerii* SIMK. (*A. polyantha* A. KERN. sec. BORRÁS OBZ. XXXVIII. 1888. 144. *A. albifrons* AUCT. HUNG. PLUR. NON L. FIL.), *Maianthemum bifolium* DC., *Daphne Mezereum* L., *Valeriana tripteris* L., *Aspidium dilatatum* SMITH f. *oblongum* MILDE, *Ranunculus platentifolius* L., *R. lanuginosus* L., *Allium fallax* RÖM. et SCHULT., *Dianthus Carthusianorum* L., *D. deltoides* L. A nap alkonyodásával alig értünk le a már sűrű felhőkbe burkolt gerincről az 1141 m. magasságban levő „Varta“ vadászlakhoz, megereedt az eső nehéz cseppekben s csakhamar az egész hegyvidék zúgott a zápor viszhangjától.

Julius 9-nek virradtával azon kellett igyekeznünk, hogy lehető korán elérhessük Tiszócle városát, miután a kedvezőtlen időjárás minden további kísérletet megghiúsított. Rendkívüli sűrű köd miatt a Banovo fenyves rengetegeibe tévedtünk, míg végre hosszabb bolyongás után iránytű s térkép segítségével elérhettük a kitűzött útvonalunkba eső Kalisnye (Kalistnye) havasi rétjeit. Floráját kiválóbbá teszik: *Phyteuma spicatum* L., *Maianthemum bifolium* DC., *Geranium phaeum* L., *Trifolium spadiceum* L., *Lonicera nigra* L. (fruct.), *Gnaphalium*

dioicum L., *Ranunculus platanifolius* L., *Dentaria enneaphylla* L. (fruct.), *Hieracium aurantiacum* L. var. nova: *paucicalathium* BORB. OBZ XXXVIII. 1888. 144. *Botrychium Lunaria* Sw.

A Javorinán (971 m.) át a regényes Furmanyeci völgyet szelő országútra tértünk, mely a már tetemes horpadásu (865 m.) Djel hágón keresztül Tiszolcra Besztercebányára vezet. Sziklafalokról lerohanó kis hegyi patakok itt-ott rögtönzött vizeséseket képeznek, a *Spiraea Aruncus* L. teljes virágzású bokraival díszítve. *Moehringia muscosa* L. gypét locsoló víz rejtve-rejti a sziklák ódúiba húzódó *Cortusa Matthioli* L. pirosuló ernyőit.

Rimaszombat-Tiszolci országút E. on három ágra oszlik; egyik főága ész. keleti irányban Murány felé, a másik ellenkezően ész. nyugoti vonalban, a Furmanyeci völgyön át Besztercebányára vezet. E kettő között vonúl végig a hajdan ezüsbányáiról elnevezett Sztrbrnye völgy (Strbornye; a táb. k. térk. elnev. „Srebrni“ hibás) ÉÉK. hajlásának megfelelő szomszéd — Furmanyec — völgyével a Kastier és Tiszolc nevezetességét képező Mágnes-hegyet zárja be; ezekkel szemben a Cseremosna, Sajba, Vonjácá, Hajnás stb. képezik a völgy jobbparti oldalát. Kocsiut vezet itt át a Garamra boszantó kanyarodásaival, mely a Mala és Velka Stozska sűrű fenyvesei között áthalad.

Múlt év június hó végén először, másodszor július hó első felében, harmadszor pedig ez év júniusának második felében rándultam a Sztrbrnye hegyvidékére. *Myosotis montana* BESS. s *Viola lutea* HUDS.-t gyűjtendő 100—100 példányban a KERNER-féle Flora exicc. A.-H. számára. E hegyvidéket általánosan Tiszolci havasoknak nevezik. A völgy flórája egyszerű, mit egyrészt az irtott erdők hatásának is lehet tulajdonítani: *Trifolium aureum* POLLICH (*T. agrarium* AUCT. HUNG. non L.), *Circaea alpina* L. (bimbójában), *Geum Allepicum* JACQ., *Aspidium dilatatum* SM. *loblongum* MILDE, *Impatiens Noli-tangere* L., *Arabis petrogena* A. KERN., *Geranium columbinum* L., *Scrophularia nodosa* L., *Geranium Robertianum* L., *Veronica officinalis* L. sovány agyagtalajon: *Nomnea pulla* DC., *Sambucus Ebulus* L.

Elhagyva a Sztrbrnye patakot Srebnadlanál, a völgy a Rovnanski ér mentén mindinkább északibb irányt vesz egészen a Fabova déli tövében levő Priszlop-ig (Burda, út-

széli koresma), hol a Hutta-Viszoki' reh és a Kucselach között medenceszerűen kiszélesedik. *Compositáktól* ellepett rétje szép anyagot nyújthat a specialis tanulmányra: *Leontodon hispidus* L., *Hieracium Auricula* L., *H. Pilosella* L., *H. Auricula* ~~×~~ *Pilosella* FRIES, *H. Nestleri* VILL. β *brevisetum* KOCH, *Hypochoeris Helvetica* JACQ., *Cirsium Erisithales* SCOP., *Lychnis diurna* SIETH., *Viscaria vulgaris* RÖHL., *Geranium phaeum* L., *G. silvaticum* L., *Phyteuma spicatum* L., *Gymnadenia conopsea* R.Br., *Orchis maculata* L., *Eriophorum angustifolium* ROTH, *Elatifolium* HOPPE, vegyesen (távolról feltűnő a kettő vegyes növése azon külömbsegnél fogva, mely a virágfejek nagyságában s számában rejlik, tekintet nélkül a többi jellegeire), *Pedicularis palustris* L., hegylejtőkön; *Spiraea Aruncus* L., *Ribes Grossularia* L., *Trifolium spadiceum* L., egy útbaeső sziklatömbön: *Cystopteris fragilis* BERNH., *Viola canina* L. β *lucorum* REICHENB., *Cirsium Erisithales* JACQ. non SCOP., *Stachys silvatica* L., *Lychnis diurna* SIETH., *Senecio Fuchsii* GMEL., *Viola silvestris* LAM., *Moehringia trinervia* L.

A Priszlop szélességétől uralkodó *Abies excelsa* POIR. nagyban befolyásolja a flora jellemét; már az első fenyő tövében ott látjuk a *Ranunculus platentifolius* L. fehér virágait. Érdekes a fenyvesekbe került egyes lombhullató — nyír, juhar — fáknak az accomodatioja; hirtelen, sudar s gyertyaszál-egyenes törzseikre tekintve alig különböznek a komor jegenye-fenyvek törzseitől. A Stozska-Skalához vezető ut mentén: *Sanicula Europaea* L., *Stellaria nemorum* L., *Myosotis montana* BESS. itt mindenütt.

A Vizsoki-vrch, Mala-Stozska és a Dudlavka patak által bezárt háromszögű területen gyűjtöttem a kiváló érdekességű *Aquilegia longisepala* ZIMM., *Phyteuma orbiculare* L., *Calamintha alpina* LAM., *Botrychium Lunaria* L. var. *incisum* MILDE, *Veratrum Lobelianum* BERNH., *Geum rivale* L., *Asperula odorata* L., *Geranium silvaticum* L., *Carum Carvi* L., *Gymnadenia conopsea* R.Br. var. *alba*, a tiszta sárgától intensív kék színig változó violák: *Viola lutea* HUDS., *V. tricolor* var. *perrobusta*. A Dudlavka vize körül: *Doronicum Austriacum* JACQ., *Tanacetum corymbosum* SCH. BIP., *Senecio crispus* JACQ., *Valeriana sambucifolia* MIKAN, *Chaerophyllum Cicutaria* VILL. (*Ch. hirsutum* AUCT. HUNG. non L.), *Myosotis palustris* WITH., *M. intermedia* LINK, *Veronica arvensis* L., e három utóbbi a már említett alkalmazkodási képesség jelenségét „en miniature“ hasonlóképen mutatta; mocsáros talajon sűrűn s keverten te-

nyészték egymás mellett, úgy, hogy az egyes fajok 35—40 cm. magasságú cérnavékony példányaikat egyenkint kellett elkülöníteni egymástól.

Gömör harmadik természeti szépsége a Stozska-Szkalá; itt veszi kezdetét a nagy kiterjedésű „Murányi mészkőfensík“, mely hosszúkás háromszögben mint hatalmas hegyhát terjed el Vereskő, Murány, Tiszólc, Závadka és Pohorella között.

Nyugati sarkát képezi a némileg különvált Mala-Stozska (1202 m.), Hronovec és Dudlavka völgyei között; ez kapcsolja össze a Fabova-holával a Velka-Stozská-t, mely már a fennsíkkal közvetlen összeköttetésben áll. Függélyesen meredek sziklafalai alatt a fa usztatásra feltartott víz 80 öl hosszú s megfelelő szélességű tavat képez, melynek partjain a legbujább vegetatio tenyész: *Atragene alpina* L. „havas-erdeink e liánja“ minden bokrot összekuszál, *Moehringia trinervia* L., *Aspidium Filix-mas* Sw. f. *crenatum* MILDE, *Valeriana tripteris* L., *Equisetum silvaticum* L., *Pedicularis palustris* L., *Eriophorum angustifolium* ROTH, *Melica nutans* L., *Polygala amara* L., *Myosotis montana* BESS., *Lilium Martagon* L. (himbójában). A Mala-Stozskára felvezető serpentin-ut környékén: *Polygonatum verticillatum* MÖNCH, *P. vulgare* DESF., *Convallaria majalis* L., *Maianthemum bifolium* DC., *Paris quadrifolia* L., *Mercurialis perennis* L. (elvir.), *Lonicera Xylosteum* L. és *L. nigra* L. (ez utóbbi ritkább), *Bellidiaostrum Michellii* CASS., *Cortusa Matthioli* L., *Pyrola uniflora* L., *P. secunda* L., *Cypripedium Calceolus* L., *Potentilla aurea* L., *Dentaria enneaphylla* L. (fruct.), *Arabis hirsuta* L., *Scrophularia vernalis* L., *Orchis militaris* L., *O. mascula* L., *Actaea spicata* L. Az erdő sűrűjének avara között: *Corallorhiza innata* R. BR., *Neottia Nidus-avis* RICH. Mészszikláin: *Saxifraga aizoon* JACQ., *S. adscendens* L., *Gentiana asclepiadea* L. (még nem vir.), *Moehringia muscosa* L., *Cystopteris fragilis* BERNH., *Daphne Mezereum* L. (fruct.), *Abies excelsa* POIR. erdeiben egy-egy *Larix decidua* MILL.

Feladatom e helyen oszlott ketté, mert első s harmadikban a megye határán fekvő Fabova-hola felkeresését tűztem ki célul, míg második kirándulásom alkalmával ellenkező útírányt választva, ugyancsak a Mala-Stozskától a Klyak, Nychova s Csernakován át a Garamra rándultam.

A fentemlitett mesterséges tóból kifolyó — Taichovica partjait elhagyva — *Petasites albus* GÄRTN., *Eupatorium cannabinum* L., *Aspidium lobatum* Sw., *A. Heleopteris* BORCKH.,

Lonicera Xylosteum L., *L. nigra* L.³, *Centaurea axillaris* W., *Melandrium silvestre* ROEHL., *Rosa alpina* L. var. *pubescens* KOCH
Ranunculus platanifolius L., a Prassiva fenyveseibe — *Abies pectinata* DC. — vezetett utunk. A Hrinyava lucfenyői közé néhány *Fagus* és *Acer Pseudoplatanus*, *A. platanoides* L. keveredik; a talaj mindenütt borítva *Vaccinium Myrtillus* L., *Veronica serpyllifolia* L., *Caltha Alpestris* SCH.K.N., *Aspidium dilatatum* SM. f. *deltoideum* MILDE, *Aiuga reptans* L., *A. genevensis* L., *Orchis maculata* L., a Narovjenku széles hegyhátán: *Potentilla aurea* L., *Viola lutea* HUDS., *Gentiana asclepiadea* L. (még nem vir.), *Daphne Mezereum* L., *Cirsium palustre* SCOP., *Hieracium aurantiacum* L., *Pyrola uniflora* L., az *Alchemilla vulgaris* L., β *subsericea* KOCH példányai mind egy *Uredo*⁴ által megtámadva.

A Fabovai körülő laktól kezdve az út a Gömör és Zólyom határán emelkedő Fabova (Bukovi Djel) 1441 m. magas tetejére állandó *Abies excelsa* POIR. erdőben vezet; itt: *Soldanella montana* W., *Homogyne alpina* CASS., *Oxalis Acetosella* L. (virágjában), *Arabis Halleri* L., *Anthoxanthum odoratum* L. Hrachova-voda-nál *Cardamine amara* L. β *hirta* KOCH, A hegytető Abiesének árnyában a *Viola biflora* L. teljes virágzásban, a *Vaccinium Vitis Idaea* L. A gyeses különben puszta hegyháton: *Potentilla aurea* L., *Cerastium triviale* LINK, *Alchemilla vulgaris* L. var. *subsericea* KOCH. Az alant fekvő Pod-Bresztyiken: *Polygonatum verticillatum* MÖNCH.

A Fabováról a Sztrbrnye-völgye menten ismét Tiszólra tértem vissza, mint a mely Gömör és Zólyom hegyvidékein teendő excursióknak minden bizonynyal legalkalmasabb központja.

Midőn az államvasútak rimaszombat-tiszolci szárnyvonalán a városhoz közeledünk, sajátságos, a többiektől eltérő alakulatánál fogva azonnal magára vonja a közfigyelmet a relatív magasságára nézve is tekintélyes Hradova, Tiszólc városának egykori várhegye. Közvetlen a város tövében emelkedik fel a keskenyebb, de egyszersmind legmeredekebb oldalával; erről az oldalról tekintve a hegy kúpszerű kinézéssel bír; erősen szakgatott mészsíklákból álló ész.-keleti irányú gerince itt a legmagasabb (893 m.).

³ A M. Stozska-n gyűjtöttek *Aecidium Periclymeni* SCHUM. által ellepve. A Term. füz. XI.1887/8.71. tévedésből írt *Lonicera caerulea* L. = *L. nigra* L.-ra javítandó ki.

⁴ E helyeken s máshol gyűjtött s megvizsgált alsórendű gömöri penészeimet a Természetr. Füz. XI.1887/8.65—74. közöltem.

E hegy egyik legmeredekebb s sűrű rengeteggel borított oldalán batoltam fel, hol a kel.-nyugati irányban húzódó Gostanova (189 m) egy tompaszög alatt ütközik össze a Hradova gerincének 855 m. magas délkeleti végével. Ez ikerhegy alsó felének berkei meglehetősen élénk flórát tüntettek fel: *Geum rivale* L., *Platanthera bifolia* RICH., *Phegopteris polypodioides* FÉE, *Spiraea Aruncus* L., *Calamintha alpina* LAM., *Listera ovata* R.Br., *Lunaria rediviva* L. (fruct.), *Asplenium Trichomanes* HUDS., *A. viride* HUDS., *Melampyrum arvense* L., *Veronica serpyllifolia* L., nedves sziklák közül: *Cystopteris fragilis* BERNH., *Stellaria nemorum* L., *Cardamine impatiens* L., *Euphorbia amygdaloides* L., *Fragaria elatior* EHRH., *Moehringia muscosa* L., *Aquilegia vulgaris* L., *Dentaria bulbifera* L., *D. enneaphylla* L. (fruct.), *Cephalanthera rubra* RICH., *Epipactis subiginosa* GAUD., *Cortusa Matthioli* L., néhol a nedves sziklafalakon a *Marchantia polymorpha* L.

A leírt úton csak nagy erőfeszítéssel érheti el az ember a Gostanova gerincét; gyakran széditő mélység felett vezet az alig két lépésnyi széles ösvény a gorombán szakgatott gerincere; flórája bár kevés, de válogatott fajokat mutat fel: *Cytisus ciliatus* WAHLENB., *Melittis Melissophyllum* L., *Fraxinus excelsior* L. (fruct.), *Cornus sanguinea* L., *Aria nivea* Host, *Orobanche caryophyllacea* SM., *Phyteuma orbiculare* L. *Saxifraga aizoon* JACQ., *Dianthus Carthusianorum* L., *Euphorbia polychroma* A. KERN. OBZ. XXV. (1875) 395. (*E. epithymoides* AUCT. HUNG. NON L.), *Helianthemum obscurum* PERS., *Veronica Chamaedrys* L.) *Erysimum Pannonicum* CR., *Centaurea axillaris* W., *Genista pilosa* L., *Phegopteris Robertiana* AL. BRAUN, *Vincetoxicum vulgare* SCHULT. Örömmel vettem a (fruct.) *Primula Auricula* L.-n kívül a következő két növényt

Primula Pannonica A. KERN.

excl. exempl. in Flora A. H. (Sched. IV. 46.) ed. (syn. *P. inflata* A. KERN. olim non LEHM., *P. officinalis* SADL. Fl. Pest., *P. officinalis* α HAZSL. Magy. ed. növ. 202. non SCOP.). Valószínű, hogy Gömörben még több helyen is feltalálható. E megyéből eddig négy *Primula* volt ismeretes: 1. *P. Auricula* L. 2. *P. Carpatica* GRISEB. et SCHENK. Iter hung. (1852) 19. (*P. elatior* JACQ.), 3. a tulajdonképeni *P. officinalis* L. spec. ed. a. 1753. 142 pro var. (*P. inflata* AUCT. HUNG. NON LEHM.), 4. *P. farinosa* L.

E négy kankalin érdekes kiegészítéséül szolgálhat A. KERNER *P. Pannonica*-ja, mely azonos a Budai hegyeken szedett pél-

dányaimmal; alól sűrűn molyhos hirtelen nyélbe keskenyedő levelekkel.

2. *Thymus pulcherrimus* SCHUR.

E sectione *Marginatarum* KERN. CSELAKOVSKY ezt Tátrai példányok alapján *Thymus carpathicus* név alatt új faj gyanánt ismertette a Florában ⁵, mit ha nem is fajilag, de legalább mint race-t a *Thymus Rochelianus* CSEL.-től megkülönböztetendőnek tartá. KERNER figyelmeztette őt arra ⁶, hogy *Th. carpathicus* identicus SCHUR *Th. pulcherrimus* és *Th. alpicolus*-ával. CSELAKOVSKY és FUSS értelmében, zavar elkerülése céljából a két egyenértékű név közül a *pulcherrimus*-é az elsőbbség, a mennyiben *alpinus*, *alpestris*, *alpigenus* nevek különböző s más *Thymusok* elnevezésénél lefoglaltattak.

I. *Rosa alpina* L. β *pubescens* KOCH.

1. subv. *adenosepala* BORR.

2. „ *anomala* subv. nova: „pedunculis levibus, receptaculo nonnulo glanduli-setoso“

3. „ *adenopoda* BORR. pedunculis glandulosus.

II. *R. umbelliflora* SW. nov. var. *longifrons*.

„A typo foliolis majoribus elongatis, basi non acutis, apice haud acuminatis, fructu hispido diversa.; illa *R. pomiferae* Ds. referentibus.“ BORRÁS.

III. *R. dumalis* (BECHST.).

IV. *R. incana* KIT. (non alior.) var. *sepalis magis laciniatis*.

V. *R. spinosissima* L. var. *spinosa* NEILR. Fl. N. Oe. 893.

Omnes hae *Rosae* hic enumeratae crescuntur ad margines silvarum superiorum, in locis saxisque calcareis montium Taxoviae, inter Hřadova et Gestanova s. m. 855. m.

Julius 7-én ismét a Stozska-Skala szikláinál voltam, hogy innen a már említett útvonal irányában a „Királyhegy“-re ránduljak.⁷

A Dudlavka völgyén haladtunk felfelé, gyűjtve az utba eső Sitarske (Szityarka)-n *Sanicula Europaea* L., *Aiuga ge-*

⁵ Flora 1882. No. 36. Diagnosen einiger neuen Thymus-Arten.

⁶ Ib. 1883. No. 8 Ueber einige Arten resp. Rassen der Gattung Thymus, 123.

⁷ E helyen sem mulasztathatom el, hogy tiszteletteljes köszönetemet ne nyilvánítsam FÁBRY JÁNOS tanár urnak irányomban tanúsított azon önzetlen jóindulatáért, melylyel engemet kirándulásaiba való meghívás által kitüntetni mindig oly szíves volt.

nerensis L. s virágzó *Vaccinium Vitis-Idaea* L.-t, továbbá *Maianthemum bifolium* DC., *Mercurialis perennis* L. (elvir.), *Arabis Halleri* L., *Cerastium triviale* LINK β *alpina* KOCH, *Polypogon amarus* L., *Melampyrum silvaticum* L., *Pyrola uniflora* L., *P. secunda* L., *Corallorrhiza innata* R.Br., *Phyteuma spicatum* L., *Orchis saccifera* BRONGN. Mészsziikláin: *Bellidiastrum Michelii* CASS., *Tofieldia calyculata* WAHLENB., *Cortusa Matthioli* L., *Asplenium viride* HUDS. A Mala-Dudlavkan: *Hieracium aurantiacum* L. forma: *latifolium* (foliis latioribus), *Centaurea axillaris* W., *Calamintha alpina* LAM., *Linum catharticum* L., *Ranunculus platanifolius* L., *Carlina acaulis* L., *Saxifraga ascendens* L., *Colchicum autumnale* L. (fruct.).

A Sitarszke keleti oldalára esik a Nagy-Klajak (1338 m.), mint a mészkőfensikkal már közvetlenül összefüggő tag; a hegy oldalait borító fenyves kupjáról leszorul, melynek hatalmas fűtengere özek s szarvasok legelőjét képezi; míg a rovarok milliárdjai élvezik a szabad természet bőkezűségét, az alatt a *Pelias berus*, rejtve a sziklatörmelékek között, lesi kiszemelt áldozatát.

Ismétlés kikerülése végett kiemelem flórájából a legjellemzőbbeket: *Galium Sudeticum* TAUSCH, *Asplenium Trichomanes* HUDS., *Gymnadenia conopsea* R.Br., *Orchis globosa* L., *Phyteuma orbiculare* L., *Clematis alpina* L., *Aspidium dilatatum* SM. f. *deltoideum* MILDE, *Aspidium lobatum* SW., *Asp. Heleopteris* BORCKH., *Paris quadrifolia* L., *Adenostyles Kernerii* SIMKE, *Potentilla aurea* L.

Az állandó fenyvesek által környezett utunkat Sztudnya felé tovább folytatuk; itt: *Bellidiastrum Michelii* CASS., *Thalictrum equilegifolium* L. f. *umbratica*, *Corallorrhiza innata* R.Br., *Pyrola uniflora* L., *Valeriana tripteris* L., *Viola biflora* L., *Daphne Mezereum* L. (fruct.) Késő este értünk a Sztudnyai kerülői lakba, mely az ország egyik legmagasabban lakott helye, (egy ott talált régi német térkép teng. sz. f. magasságát 3720 bécsi lábra teszi; Greiner mérései sem igen térnek el: 3721 l.) A hirtelen megváltozott légmérésük miatt jól esett kipihenni fáradozmainkat a lobogó kandalló mellett.

A Murányi mészkőfensik s általában Gömör északi hegyvidékeinek klimatologiai viszonyai szélsőségek közt ingadoznak; napközben rekkenő meleg hirtelen záporral s reggelre gyakran mindent dér borít (jul 8-án reggeli 7 kor a légmérésük egyenlő volt a forrás vizével: 9°C.).

Az éjjeli zuzmarától csillogott másnap reggel az *Aquilegia longisepala* ZIMM., *Peristylus viridis* LINDL., *Geranium rivale* L., *Orchis saccifera* BRONGN. stb.

Eddig követett utunkat egy könyökfordulattal megváltoztattuk s tovább haladtunk a Nychova 1225 m. magas ÉK. irányban húzódó gerincén; fenyvesekkel váltakozó gyeptérségeit szép felső flóra diszította: *Viola lutea* HUDS., *Hieracium aurantiacum* L., *Hypochoeris Helvetica* JACQ., *Hieracium Auricula* L., *Leontodon danubialis* JACQ., *Thalictrum aquilegifolium* L., *Mulgedium alpinum* CASS., *Anthoxanthum odoratum* L., *Festuca rubra* L., *Gnaphalium dioicum* L., *Luzula cuprina* ROCH., *Pyrola uniflora* L., *Veronica officinalis* L.

E tetőről meglepően szép a kilátás; a kiránduló tekintete a horizon egyik félkörén — a Gömör-Szepesi érchegység és a fejedelmi Királyhegygyel — a Garami havasokszakgatott láncolatán fut végig s akad meg a távol ködébe burkolt Gyömbér-Prassiva havasain; a széles völgyben ezüst szalagként fut végig a rohanó Garam hullámzatos kanyarulataival. A természet e megragadó képe mögött merednek fel a Kárpátok hóval fedett bizarr csucasai.

A Nyhova gerince a Csernakova (1193 m.) ban leli folytatását, fokozatosan aláereszkedve Závadka-Helpa Garami községek felé. *Trifolium spadiceum* L., *Dianthus Carthusianorum* L., *Melampyrum silvaticum* L., *Rhinanthus minor* EHRH., *Gentiana germanica* W., *Veronica serpyllifolia* L., *Orchis globosa* L., *O. latifolia* L., *Polygonatum verticillatum* MÖNCH, *Eriophorum angustifolium* ROTH., *Pedicularis palustris* L., *Orchis maculata* L., *Platanthera bifolia* RICH., Bresztyinka-n: *Veronica Anagallis* L., *Heleocharis palustris* R.Br., *Juncus bufonius* L., *Scleranthus annuus* L., *Rosa canina* L. var. *semihisserata* BORB., *Rosa alpina* L. β *pubescens* KOCH subvar. *adenosepala* BORB., *Rosa glauca* VILL., Helpa előtt a Vakcsova szikláin: *Asplenium septentrionale* L., *Cystopteris fragilis*. A Garam vízében telj s virágzásban a *Ranunculus fluitans* LAM.

Ezekben ohajtottam közölni mindazt, mit eddig ez értekezés címén megjelölt hegyvidéken megfigyelnem sikerült. További vizsgálataimnak eredménye, nevezetesen az, mely a szorosabb értelemben vett Garam forráskörnyékére vonatkozik, kevés még ez idő szerint arra, hogysem méltó ismertetését adhatnám megynék azon területének, mely — határt vet-

ve törpe borokái és fenyői által a fatenyészetnek — Gömörben egyedül képviseli az alhavasi flórát. Elég kár, hogy e megye egyik érdeemes fűvészének 20 évvel ezelőtt kimondott szavai, hogy: „virányunk e kitünő pontja még bővebb vizsgálatra vár“ — még e mai napig is érvényben maradtak. Mert kétségtől legérdekesebb flórával Gömör azon legészakibb hegyvidékének kell birnia, melynek éghajlata is oly meglepő viszonyban áll geographiai tagosultságával.

TUDÓS TÁRSASÁGOK.

Gesellschaft naturforschender Freunde Berlin 1887. dec. 20. ül. CARL MÜLLER „das Vorkommen phlömständiger Secretkanäle in den Leitbündeln der Blattstiele von *Umbelliferen* und *Araliaceen*“ (206).

1888. febr. 21. ül. MAGNUS „Ueber die Selbstbestäubung von *Spergularia salina* PRESL“ (29—32).

Marc. 20. ül. P. ASCHERSON „Eine aus Ceylon stammende nach Veilchen riechende Droge die aus der Antheren der *Mesua ferrea* L. (*Guttifera*) besteht“ (34—36).

Apr. 17. ül. MAGNUS „einige Beobachtungen, die ihm Herr cand. med. AUGUST SCHULZ in Halle im Anschlusse an seine in der Februar-Sitzung veröffentlichten Beobachtungen über die Bestäubung von *Spergularia salina* PRESL mitgetheilt hat“ (51—53).

Máj. 15. ül. F. E. SCHULZE „eine vom Mechaniker Westien in Rostock nach seinen Angaben hergestellte Brillenloupe“ (85).

Junius 19. ül. MAGNUS „Worte der Erinnerung an KARL SIGISMUND KÜNTH“ (89—91). — MAGNUS „Ueber das epidemische Auftreten einer *Urophlyctis*-Art, die er *U. Kriegeriana* nennt, auf *Carum Carvi*“ (100—104). — A. ERNST „Ueber fischvergiftende Pflanzen“ (111—118).

Julius 17. ül. L. WITTMACK „Blüthenstand einer für den Gartenbau neuen *Bromeliacee*“ (125—126) *Tillandsia phyllostachya* BAKER (SBGnFr.)

HALÁLOZÁS.

Ö. SZÁSZ ISTVÁN bölcsészettudor, polgári iskolai igazgató *Háromszéken Étfalván 1848. febr. 18. † hosszú szenvedés után, gyomorbaj következtében Sepsi Sz. Györgyön 1888. martius 21. Szé-

kely-Udvarhelyen járt az ev. ref. collegiumba, hol az érettségi vizsgát is letette. Midőn 1872-ben Kolozsvárt a tudomány-egyetem megnyílt a matematikai és természettudományi karnál, mint rendes hallgató beiratkozott és gróf Teleki Károly fiainál nevelődött. A növénytan iránt már előbb melegen érdeklődött és 1872 őszén még mielőtt a tudomány-egyetemre jött, főképp BISCHOFF nyomán összeállította „A növénytan történetét LINNÉ koráig“, mely a Székely Hírlap Negyedik évfolyamának (Marosvásárhelyt szerda szept. 25. és novemb. 1. között) megjelent 75.—86. továbbá (novemb. 13. és 16. megjelent) 89.—90. számainak 298., 302., 306., 310., 314., 318., 322., 326., 330., 334., 338., 342., 354., 355., 359. lapjain, látott napvilágot és mely a XVI. századtól kezdve a XVII. száz végéig terjed. (Ennyit kaptam én SZÁSZ ISTVÁNTÓL, de arra nem emlékszem többé, vajon azt mondotta-e nekem, hogy a többi is kinyomatott vagy pedig csak kéziratban elkészült). A Kolozsvári tudomány-egyetemen is szabad idejét szorgalommal a növényteni intézetben töltötte és miután 1875 nyarán a növénykertben és a régi muzeumkertben feltűnően gyakran mutatkoztak monstrosítások, biztatásomra — ügyes rajzoló lévén — azoknak egy részét szépen lerajzolta és később egy kis munkácskában kiadta, melynek címe: Adalékok a növények teratológiájához Kolozsvárt, nyomtatott K. Papp Miklósnál 1876. 4. szl. 69 sz. 3 szl. 1. 8r. Ezen füzetet a Kolozsvári m. kir. tudományegyetem matematikai és természettudományi kara mint tudori értekezést elfogadta. A legjobk reményeket fűztem a fiatal doctorhoz, mikor mint segédtanár kiment Sepsi-Sz.-Györgyre a Mikó-főtanodához és az első időben még folytatta teratologiai tanulmányát, de azután más kötelességek mindinkább elvonták. Később ugyancsak Sepsi-Sz.-Györgyön mint polgári iskolai rendes tanár és végre mint igazgató működött sikerrel. Növénytanról nem írt többé, legalább nekem azt nem juttatta tudásomra, hanem igen is szorgalmasan írt az ottani lapba, melynek egy ideig szerkesztője is volt.

KINEVEZÉSEK.

H. Graf zu SOLMS-LAUBACH megköszönte a már elfogadott meghívást Berlinbe és DE BARY helyébe ment Strassburgba, Göttingába helyére r. ny. tanárnak Münchenből A. PETER magántanárt hítták meg. CHR. LUERSSEN helyébe, ki mint CASPARY utóda Königsbergbe ment, FRANK SCHWARTZ magántanárt nevezték ki Eberswaldebe, miután K. PRANTL Aschaffenburgban a meghívást nem fogad-

ta el. H. LEITGER helyébe a Gratz-i tudomány-egyetemhez az ottani ny. rendkív. tanár G. HABERLANDT neveztetett ki r. ny. tanárrá.

A következő tudomány-egyetemi ny. rendkív. tanárok ny. rendes tanárokká léptettek elé CHRISTOPH GOBI Sz.-Pétervártt, R. PIROTTA Rómában, A. MORI Modenában.

Az Edinburgi tudomány-egyetemhez meghívott J. B. BALFOUR helyébe az Oxfordi tudomány-egyetemhez S. H. VINES, végre az University Collegehez Londonban DANIEL OLIVER helyébe fia F. W. OLIVER a növénytan r. ny. tanárainak neveztettek ki.

J. URBAN Berliini növénykerti örnek és a Flora brasiliensis szerkesztőjének és H. MÜLLER-Thurgau a Geisenheimi kir. gyümölcs- és szőlőművelési tanintézeti növénykísérleti állomás vezetőjének a tanári cím adományoztatott.

Dr. RICHARD Ritter von WETTSTEIN eddig a Bécsi tudomány-egyetemi növénykertnél tanársegéd, segédtanárrá léptetett elé.

A. NILSSON Upsalában tudomány-egyetemi botanices docenssé neveztetett ki, ellenben az ottani docens K. F. DUSÉN Kalmárba gymnasiumi főtanítónak.

BORBÁS VINCE ismét az országos közoktatási tanács tagjának neveztetett ki.

H. N. RIDLEY a Straits Settlements kertjeinek és erdeinek igazgatójának Singaporebe, H. P. FORBES muzeumi igazgatónak Christchurchbe (New Zelandban) neveztettek ki.

MAGÓCSI-DIETZ SÁNDOR, Budapesten a felsőbb leányiskola rendes tanárának léptetett elé.

C. KRAUST Kaiserslauternből (Freising m.) Weißenstephanba a gazdasági központi iskola tanárának hívták meg.

HABILITATIOK.

J. KÜNDIG Zürichben, ALFRED KOCH Göttingenben, M. MÖBIUS Heidelbergben, HANS SOLEREDER Münchenben habilitáltattak tudományegyetemi és ARWID WIELER Karlsruheben műegyetemi magántanárokká. ZIMMERMANN Lipcséből, hol már mint magántanár működött, Tübingenbe költözött át és ott hasonló minőségben és egyben mint I. tanársegéd működik.

HIRDETÉSEK.

FELKÉREM azon szaktárs urakat, kik gyűjteményeiket szaporítani kívánják, nálam akár levelező lapon kívánságukat bejelenteni. Helyszűke miatt szeretnék doublettáimon túladni és szívesen szolgálok magyar, sőt külföldi példányokkal is minden viszontszolgálat nélkül.

(2)

RICHTER LAJOS,
Budapest, Andrásy-út 3.

*Alle Buchhandlungen des In- und Auslandes geben die
== erste Lieferung unentgeltlich ab. ==*

Keine Familien-,

*keine Schul-
oder Volks-
Bibliothek*

kann heutzutage eines Konversations-Lexikons entbehren!

Otto Spamer's Illustriertes

Konversations-Lexikon

Nachschlagebuch für den täglichen Gebrauch. Hausschatz für das Volk.

„Orbis pictus“ für die studierende Jugend.

Zweite, gänzlich neugestaltete, bedeutend erweiterte Auflage.

Zu beziehen in 8 Bänden oder in 200 Lieferungen à 50 Pf.
oder in 34 Abteilungen à 3 M.

**Mit über 6000 Text-Abbildungen, Tonbildern,
Karten und Plänen.**

Prospekte des Werkes überallhin unentgeltlich und portofrei. (3)

Vier Bände komplett, fünfter im Erscheinen begriffen.